

משרד החנוך והתורה - המחלקה לתורה תורנית

ד
1

עלון הדרכה להוראת פסח חסד
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

בד-בחוקותי (תשל"א)

כ"ד י"ד-כ'

כפעם בפעם מסתיימים קובצי חוקים בתורה בדברי מוסר, בהבטחת ברכות שתחולנה על שומרי החוקים וקללות שתחולנה על ראש הבורעים בהם. דברי מוסר נאמרים בסוף קובץ המצוות שבס' שמות ב' משפטים, ברכות וקללות מוצאים אנו בסוף ספרנו וכן בסוף החוקים והמשפטים שנצטוו ישראל בס' דברים (פ' כ"ח). בפרקנו נראה לכאורה כאלו קשורות הברכות והקללות רק במצוות שמטת ויובל שהוזכרו בסמוך בפרשה הקודמת. (השווה פסוקים ל"ד ומ"ג). אך הבטויים הכלליים העומדים בראש הברכה והקללה (פסוקים ג', ט"ו, מ"ג) מעידים על כך, שברכות וקללות אלה הן סיומם של קבוצה גדולה הרבה יותר, של כל ספר הקדושה שבויקרא - לפחות, אם לא של כל מצוות התורה שנתנו לה עד הנה. וגם פסוק מ"ו שפרקנו מעיד על כך שסיום גדול לפנינו:

מ"ו אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה

על סעם של ברכות וקללות אלה, על היותם (לכאורה) כולם "יעודים גשמיים", על העדר היעודים הרוחניים - מדובר בפרוטרוט בגליון בחוקותי תשי"ז, הפעם ידובר על פסוקים ראשונים של התוכחה.

אך בטרם גשת המורה ללמד את הפסוקים המעטים שבהם עוסק גליוננו מוטב לסקור את התוכחה שבפרשתנו סקירה כללית.

לפי ר' דוד הופמן בפרשו לויקרא (חלק ב' יצא בתרגום עברי בהוצאת מוסד הרב קוק) מתחלקת התוכחה באופן בולט לחמש פסקאות ויש גם סמנים חיצוניים בולטים לחלוקה זו. ימצאו הלומדים בכוחותיהם את חמשת הפסקאות ויראו את ההדגה שבעלילות ההולכות ונעשות מאימות ומחרידות יותר ויותר. ראוי למורה - לאחר שחלקו הלומדים את חמשת חלקי התוכחה לשמוע דברי ר' דוד הופמן הבאים (ויקרא חלק שני ע' רמ"ה).

כדאי להעיר שגם הנביא עמוס (ד' ו-י"א) מנבא את אזהרתו כתוכחה בת חמש פסקאות... החלוקה הזאת (של עמוס) לחמשה היא כנראה על פי הדוגמא שלפנינו כאן.

ושבו יפנו הלומדים לפרק ד' בעמוס וימצאו בעצמם את החלוקה לחמש פסקאות. (חשוב שהלומדים יורגלו לראיה כוללת של פרקים ולהבנת המבנה, גם אם אין כל מלה ואף לא כל פסוק מובן ומוסבר כראוי).

לשאלה א' יש להשוות לדברי רש"י את דברי הראב"ע

י"ח ד"ה שבע: בעבור היותן חשבון שלם נאמר על לשון רבים וכן (משלי כ"ד) "שבע יפל צדיק וקם", וכך (שם א' ב') "עד עקרה ילדה שבעה"... ויש אומרים שהחשבון כמשמעו, כי אם נחשוב (י"ט) "ושברתי" אחד (י"ט) "שמיכם כברזל" - שנים, "ארצכם כנהושה, ותם לריק כחכם", ויבול הארץ, ופרי העץ הנזכרים (בפ' כ') עש! ומכת חית השדה (כ"ב) הנה שבע.

ואולם גם רש"י ידע היות מספר שבע מספר כולל, ובמקומות רבים במספר זה לגדל הרבוי לא אמר דבר ולא הוכרח שהוא כמשמעו, שבע ממש, ולכן יש לעיין יפה בדבר. מה ראה רש"י לפרש את השבע במקומו כמשמעו. (יעיין גם בגליון בחוקותי תשי"א 2ב, ביחוד חשובה לעניננו ההשוואה בין רש"י במדבר י"ב כ"ב ד"ה זה עשר פעמים, לבין ראב"ע שם ד"ה זה עשה).

שאלה ב' חשיבותה אינה רק בפרוש הפסוק הזה כלבדו, אלא נופה נוסח לענינים גדולים, ליחס שבין הבנת ערך המצוה וטעמה לבין קיומה ועשייתה, ובאופן רחב על השפעת ההבנה השכלית על רצון האדם והכונת רצוניתו. והדברים ארוכים.